

2019

Zdravotnická informatika – Terminologické zdroje –
Část 1: Charakteristiky

ČSN
ISO 17117-1

98 0030

Health informatics – Terminological resources –
Part 1: Characteristics

Informatique de santé – Ressources terminologiques –
Partie 1: Caractéristiques

Tato norma je českou verzí mezinárodní normy ISO 17117-1:2018. Překlad byl zajištěn Českou agenturou pro standardizaci. Má stejný status jako oficiální verze.

This standard is the Czech version of the International Standard ISO 17117-1:2018. It was translated by the Czech Agency for Standardization. It has the same status as the official version.

Národní předmluva

Souvisící ČSN

ČSN ISO 704 (01 0505) Terminologická práce – Principy a metody

ČSN ISO 1087-1:2002 (01 0501) Terminologická práce – Slovník – Část 1: Teorie a aplikace

Upozornění na národní poznámky

Do normy byly do článků 3.2.1, 4.2.1 a do definic A.3.4.24 a A.3.4.25 doplněny vysvětlující národní poznámky.

Vypracování normy

Zpracovatel: KORPAS Olomouc, IČO 73792781, Ing. David Korpas, Ph.D.

Technická normalizační komise: TNK 20 Informační technologie

Pracovník České agentury pro standardizaci: Ing. Miroslav Škop

Česká agentura pro standardizaci je státní příspěvková organizace zřízená Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví na základě ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších

předpisů.

ICS 01.020; 35.240.80

Obsah

Strana

Předmluva.....	
.....	5
Úvod.....	
.....	6
1..... Předmět normy.....	
.....	7
2..... Citované dokumenty.....	
.....	7
3..... Termíny a definice.....	
.....	7
4..... Charakteristiky terminologických zdrojů v doméně zdravotnictví.....	13
4.1..... Základy.....	
.....	13
4.2..... Prekoordinované charakteristiky zaměřené na identifikaci specifického pojmu/termínu.....	14
4.2.1... Identifikátor termínu.....	
.....	14
4.2.2... Identifikátor pojmu.....	
.....	14
4.2.3... Orientace pojmu.....	
.....	15

4.3..... Charakteristiky souvisící s rozšiřitelností pro vyjádření pojmu.....	15
4.3.1... Charakteristiky pro specifikace podrobnějších pojmů.....	15
4.3.2... Charakteristiky pro rozšíření pokrytí pojmů.....	16
4.4..... Charakteristiky souvisící se shromažďováním nebo klasifikací dat.....	16
4.4.1... Obecně.....	16
4.4.2... Vzájemná výlučnost.....	16
4.4.3... Úplnost.....	17
4.5..... Charakteristiky souvisící s formálním vyjádřením pojmu a sémantickou interoperabilitou.....	17
4.5.1... Kompozičnost.....	17
4.5.2... Hierarchický vztah.....	17
4.5.3... Asociativní vztah.....	18
4.5.4... Kategoriální struktura.....	18
4.5.5... Sémantická konzistence.....	18
4.6..... Charakteristiky souvisící s udržováním terminologických zdrojů.....	19
4.6.1... Bezkontextové identifikátory.....	19

4.6.2... Persistence	
identifikátorů.....	
.....	19
4.6.3... Identifikátor	
verze.....	
.....	19
4.6.4... Redakční	
informace.....	
.....	19
4.6.5... Zastaralé	
značení.....	
.....	19
4.6.6... Schopnost	
odezvy.....	
.....	19
5..... Funkce vyvolávané určitou množinou	
charakteristik.....	19
5.1.....	
Základy.....	
.....	19

5.2..... Zachycování	
dat.....	
.....	20
5.2.1...	
Obecně.....	
.....	20
5.2.2... Rozšiřitelnost pro vyjádření	
pojmu.....	20
5.2.3... Poskytování sémanticky konzistentního formálního vyjádření	
pojmu.....	20
5.3.....	
Zobrazení/prezentace/identifikace.....	
.....	21
5.3.1...	
Obecně.....	
.....	21
5.3.2... Přístup k pojmům za použití terminologické	
struktury.....	21
5.4..... Shromažďování dat pro statistickou	
analýzu.....	21
5.5.....	
Odvozování.....	
.....	22
5.5.1... Odvozování interní	
konzistence.....	
... 22	
5.6..... Funkce souvisící	
s udržováním.....	
.....	22
5.6.1... Trvalost	
pojmu.....	
.....	22
5.6.2... Řízení	
verzí.....	
.....	23
Příloha A (informativní) Vybrané definice	
z ISO 1087-1.....	24

Příloha B (informativní) Vztahy mezi charakteristikami, funkcemi, požadavky a kritérii hodnocení terminologických zdrojů 30

Příloha C (informativní) Vztahy mezi terminologickými zdroji..... 31

Bibliografie.....
..... 32

DOKUMENT CHRÁNĚNÝ COPYRIGHTEM

© ISO 2018

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být, není-li specifikováno jinak nebo nepožaduje-li se to v souvislosti s její implementací, reprodukována nebo používána v jakékoliv formě nebo jakýmkoliv způsobem, elektronickým ani mechanickým, včetně pořizování fotokopii nebo zveřejňování na internetu nebo intranetu, bez předchozího písemného souhlasu. O souhlas lze požádat buď ISO na níže uvedené adrese, nebo členskou organizaci ISO v zemi žadatele.

ISO copyright office

CP 401 · Ch. de Blandonnet 8

CH-1214 Vernier, Geneva

Tel.: + 41 22 749 01 11

Fax: + 41 22 749 09 47

E-mail: copyright@iso.org

Website: www.iso.org

Publikováno ve Švýcarsku

Předmluva

ISO (Mezinárodní organizace pro normalizaci) je celosvětová federace národních normalizačních orgánů (členů ISO). Mezinárodní normy obvykle vypracovávají technické komise ISO. Každý člen ISO, který se zajímá o předmět, pro který byla vytvořena technická komise, má právo být v této technické komisi zastoupen. Práce se zúčastňují také vládní i nevládní mezinárodní organizace, s nimiž ISO navázala pracovní styk. ISO úzce spolupracuje s Mezinárodní elektrotechnickou komisí (IEC) ve všech záležitostech normalizace v elektrotechnice.

Postupy použité při tvorbě tohoto dokumentu a postupy určené pro jeho další udržování jsou popsány ve směrnících ISO/IEC, část 1. Zejména se má věnovat pozornost rozdílným schvalovacím kritériím potřebným pro různé druhy dokumentů ISO. Tento dokument byl vypracován v souladu s redakčními pravidly uvedenými ve směrnících ISO/IEC, část 2 (viz www.iso.org/directives).

Upozorňuje se na možnost, že některé prvky tohoto dokumentu mohou být předmětem patentových práv. ISO nelze činit odpovědnou za identifikaci jakéhokoli nebo všech patentových práv. Podrobnosti o jakýchkoli patentových právech identifikovaných během přípravy tohoto dokumentu budou uvedeny v úvodu a/nebo v seznamu patentových prohlášení obdržných ISO (viz www.iso.org/patents).

Jakýkoliv obchodní název použitý v tomto dokumentu se uvádí jako informace pro usnadnění práce uživatelů a neznamena schválení.

Vysvětlení nezávazného charakteru technických norem, významu specifických termínů a výrazů ISO, které se vztahují k posuzování shody, jakož i informace o tom, jak ISO dodržuje principy Světové obchodní organizace (WTO) týkající se technických překážek obchodu (TBT), jsou uvedeny na tomto odkazu URL:
www.iso.org/iso/foreword.html.

Tento dokument vypracovala ISO/TC 215 *Zdravotnická informatika*.

Toto první vydání ISO 17117-1 zrušuje a nahrazuje ISO/TS 17117:2002, které bylo technicky zrevidováno.

Seznam všech částí souboru ISO 17117 lze nalézt na webových stránkách ISO.

Úvod

Zdravotnická terminologie je komplexní a mnohostranná. Odhaduje se, že k dostatečnému popisu pojmů souvisejících se zdravím, jako jsou stavy pacientů a populace, činnosti ve zdravotní péči, a souvisejících pojmů, jako jsou léčiva, biomedicínské molekuly, geny, organismy, technické metody a sociální pojmy [3], je zapotřebí až 45 milionů různých termínů. Dokladem této složitosti je mnoho formálních i méně formálních terminologických zdrojů. Můžeme je označovat jako terminologické systémy, kódovací systémy, formální systémy vyjádření pojmu, klasifikační systémy a jiné. Díky specifickým vlastnostem jsou jednotlivé terminologické zdroje vhodné pro různé účely a technologická prostředí.

Všeobecně se chápe potřeba formálních terminologických zdrojů pro podporu řízení zdravotnických informací [6], [7], [8]. Tyto zdroje jsou využívány pro sběr přesných dat, přesnou interpretaci dat a interoperabilitu mezi informačními systémy, které si taková data vyměňují [7]. Národní vlády, zdravotnické i jiné organizace se v současnosti zabývají otázkou, které z dostupných terminologických zdrojů budou splňovat jejich požadavky, tj. chtějí konkrétním terminologickým zdrojům „přiřadit hodnotu“, aby stanovily, které jsou vhodné pro jejich účely a prostředí zdravotní péče.

Množina kritérií pro podporu takových hodnocení byla původně uveřejněna ISO v roce 2002 (ISO/TS 17117). Hlavním cílem bylo dát uživatelům možnost posoudit, zda terminologický zdroj má vlastnosti podporující jimi specifikované požadavky, jelikož charakteristiky terminologického zdroje ovlivňují jeho užitečnost a vhodnost pro zamýšlené použití. Zkoumání a používání terminologických zdrojů prošlo od té doby významnými změnami a byly získány i zkušenosti z formálních hodnocení [9], [10]. Tato revize aktualizuje původní Technickou specifikaci s revizovaným rozsahem a účelem souměřitelným se současnými a budoucími kontexty zdravotní péče a technologií, a kde je to nezbytné, zahrnuje nové definiční normy.

V rámci revize tento dokument (ISO 17117-1) nejdříve identifikuje charakteristiky terminologických zdrojů ve zdravotní péči (kapitola 4) a funkce nebo role vyvolávané těmito charakteristikami (kapitola 5). Tento dokument také tvoří rámec pro identifikaci různých druhů terminologických zdrojů pomocí kombinace těchto charakteristik a funkcí, což je podstatné pro vývoj kritérií ke kategorizaci terminologických zdrojů pro zdravotní péči. Požadavky na terminologické zdroje pro zdravotní péči a hodnotící kritéria těchto zdrojů, kterými se budou zabývat budoucí části ISO 17117, úzce souvisí s charakteristikami terminologických zdrojů a funkcemi, které mohou poskytovat.

1 Předmět normy

Tento dokument definuje univerzální a speciální charakteristiky, které uzpůsobují zdravotnické terminologické zdroje různým účelům. Odkazuje pouze k terminologickým zdrojům, které jsou primárně určeny ke klinickému vyjádření pojmu, nebo k těm částem jiných terminologických zdrojů, jež jsou určeny ke klinickému vyjádření pojmu.

Tento dokument pomáhá uživatelům posoudit, zda terminologie má charakteristiky nebo zajišťuje funkce, které budou podporovat jimi specializované požadavky. Tento dokument se soustředí na definování charakteristik a funkcí terminologických zdrojů ve zdravotní péči, které mohou sloužit k identifikaci různých jejich druhů pro kategorizační účely. Kapitoly 4 a 5 podporují kategorizaci podle charakteristik a funkcí terminologických zdrojů spíše než podle pojmenování.

POZNÁMKA Kategorizace terminologických systémů ve zdravotní péči podle pojmenování systému nemusí být vhodná a v minulosti byla zdrojem nejasností.

Cílovými skupinami tohoto dokumentu jsou:

- a) organizace, které vybírají terminologické systémy pro informační systémy ve zdravotní péči;
- b) vývojáři terminologických systémů;
- c) vývojáři terminologických norem;
- d) osoby provádějící nezávislé hodnocení/teoretické přezkoumání terminologických zdrojů;
- e) registrační úřady pro terminologii.

Tento dokument obsahuje obecné charakteristiky a kritéria, s jejichž pomocí lze hodnotit systémy.

Dále uvedené body nespadají do rozsahu tohoto dokumentu.

- Hodnocení terminologických zdrojů.
- Zdravotnické požadavky na terminologické zdroje a kritéria hodnocení založená na charakteristikách a funkcích.
- Povaha a kvalita mapování mezi různými terminologiemi. Je nepravděpodobné, že by jediná terminologie splňovala všechny terminologické požadavky organizace zdravotní péče: někteří poskytovatelé terminologie vytvářejí mapování pro administrativní nebo statistické klasifikace, jako je Mezinárodní klasifikace nemocí (ICD). Přítomnost takových map by hrála roli při hodnocení terminologie.
- Povaha a kvalita mapování mezi různými verzemi stejné terminologie. Pro podporu migrace dat a vyhledávání v historii poskytovatelé terminologie mohou poskytnout mapy mezi verzemi jejich terminologie. Přítomnost takových map by hrála roli při hodnocení terminologie.
- Požadavky na terminologický server a techniky a nástroje pro vývojáře terminologie.
- Charakteristiky pro terminologii výpočetní biologie. Vývoj v lékařské vědě a v nauce o terminologii v příhodnou dobu povede k aktualizaci tohoto dokumentu.

Konec náhledu - text dále pokračuje v placené verzi ČSN.